

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสาระสำคัญ

จากสถิติประชากรโลกของ Population Division of The United Nations (วิจิตร บุญยโทระ, 2535) ปีค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) มีประชากรโลก 4.1 พันล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรโลกที่มีอายุเกินกว่า 60 ปี จำนวน 346 ล้านคน คาดคะเนตามหลักประชากรศาสตร์ จำนวนประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 8.2 พันล้านคน ในปี ค.ศ.2000 (พ.ศ.2543) โดยจะมีจำนวนประชากรโลกที่มีอายุเกินกว่า 60 ปี จำนวน 590 ล้านคน และจะเพิ่มเป็น 1,120 ล้านคน ในปี ค.ศ.2025 (พ.ศ.2568) แสดงว่า ในช่วง 50 ปี ที่จำนวนประชากรโลกทั้งหมดเพิ่มขึ้น 100% นั้น ประชากรสูงอายุจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นถึง 224% เป็นตัวบ่งชี้อย่างชัดเจนว่าประชากรโลกมีคนสูงอายุมากขึ้น ดังตารางที่ 1.1

สำหรับสถานการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า อัตราส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเพิ่มขึ้นจาก 4.66% ของประชากรทั่วประเทศ ในปี พ.ศ.2513 เป็น 5.98% ในปี พ.ศ.2533 และจะเพิ่มเป็น 7.02% ในปี พ.ศ. 2000 ดังตารางที่ 1.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1.1 จำนวนและร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปของโลก และของประเทศ
ที่พัฒนานับกับประเทศที่ด้อยพัฒนาระหว่างปี ค.ศ.1950 - 2025

พื้นที่	กลุ่มอายุ	ค.ศ.1950	ค.ศ.1975	ค.ศ.2000	ค.ศ.2025
ทั่วโลก	ก.จำนวน(ล้าน)				
	60 ปีขึ้นไป	214	346	590	1,121
	60-69 ปีขึ้นไป	133	208	338	656
	70-79 ปี	65	106	13	354
ภูมิภาคที่พัฒนาแล้ว	80 ปีขึ้นไป	15	32	60	111
	60 ปีขึ้นไป	95	116	230	315
	60-69 ปีขึ้นไป	56	93	119	162
	70-79 ปี	31	53	81	109
ภูมิภาคด้อยพัฒนา	80 ปีขึ้นไป	8	19	30	44
	60 ปีขึ้นไป	119	180	360	806
	60-69 ปีขึ้นไป	78	115	219	494
	70-79 ปี	35	53	111	245
	80 ปีขึ้นไป	7	13	29	67
ทั่วโลก	ข.ร้อยละของประชากร 60ปีขึ้นไป	100	100	100	100
ภูมิภาคที่พัฒนาแล้ว		44	48	3	28
ภูมิภาคที่ด้อยพัฒนา		56	52	61	72

ที่มา : population division of the united nations

ตารางที่ 1.2 แสดงร้อยละของประชากรในกลุ่มอายุต่าง ๆ ของประเทศไทย

ปี พ.ศ.	อายุ 0-14 ปี	อายุ 15-59 ปี	อายุ 60 ปีขึ้นไป
2513	44.86	50.48	4.66
2523	40.22	54.82	4.96
2533	32.56	61.46	5.98
2543	27.29	65.69	7.02

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข

การเพิ่มขึ้นทั้งขนาดและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของประเทศในการลดอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากร โดยผ่านการลดภาวะเจริญพันธุ์นับเป็นสิ่งที่น่ายินดี แต่ในอีกด้านหนึ่ง จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ภาวะในด้านสังคมของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป เท่าที่ผ่านมาในอดีต ผู้สูงอายุในประเทศไทย มีสถานภาพทางสังคมได้รับการยกย่องนับถือกันทั่วไป ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะของครอบครัวขยาย (Extended Family) มีการรวมหมู่ในกลุ่มญาติอย่างใกล้ชิด และผู้สูงอายุสามารถให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาจากประสบการณ์ที่มีให้กับลูกหลานได้ แต่ปัจจุบันโครงสร้างของครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป มีรูปแบบของครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก ความทันสมัยและเทคโนโลยีต่าง ๆ มีผลทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย ความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวมีน้อยลง ส่งผลกระทบต่อการเลี้ยงดูตลอดจนการเอาใจใส่ต่อผู้สูงอายุด้วย โอกาสที่ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังและต้องพึ่งพาตนเองจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

จากการศึกษาของ สุธีรา นัยจันทร์ (2530) ในเรื่องบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า จากการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เช่น บุตรแต่งงานและมีความจำเป็นต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น ครอบครัวที่เคยมีสมาชิกหลายคนอยู่กันอย่างอบอุ่น อาจต้องแยกย้าย หลานต้องไปเรียนหนังสือ ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านตามลำพัง ผู้สูงอายุบางคนจึงไม่สามารถอยู่กับบุตรได้ ต้องเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์

การศึกษาของสุธีรา นัยจันทร์ สอดคล้องกับผลการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ที่สมัครเข้าอยู่หอพักประเภทเสียค่าบริการ ของกองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ (2529) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ จากประชากรตัวอย่าง จำนวน 115 ราย พบว่า สาเหตุการสมัครเข้าอยู่หอพักของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุร้อยละ 87.82 ต้องการอยู่อย่างสงบและอิสระโดยสามารถออกค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง และผู้สูงอายุร้อยละ 53.92 ที่มีความเจ็บป่วย สุขภาพไม่แข็งแรงต้องการการดูแลเอาใจใส่ในบางครั้ง โดยไม่ต้องการให้เป็นภาระแก่บุตรหลาน และผู้สูงอายุร้อยละ 50.44 ที่บอกว่าสภาพแวดล้อมของบ้านที่อยู่อาศัย มีเสียงรบกวนมาก ต้องการอยู่ที่สงบเงียบและบรรยากาศดี

ในสังคมตะวันตก เมื่อแก่ตัวลง ผู้สูงอายุจะไม่ร่วมชายคาเดียวกันกับลูกหลาน ส่วนใหญ่จะไปอยู่ในชุมชนผู้สูงอายุ เพราะชาวตะวันตกยังคงนิยมชีวิตที่เป็นอิสระ และมีค่านิยมว่า ถ้าคนแก่แยกตัวออกมาอยู่ตามลำพัง จิตใจจะแข็งแรง ช่วยเหลือตัวเองได้ดี อีกทั้งสังคมของชาวตะวันตก ก็มีสวัสดิการให้คนสูงอายุอย่างพร้อมสมบูรณ์ มีบำนาญ บำนาญ มีระบบพยาบาลที่ดี มีสถานดูแลคนชรา เพราะฉะนั้น การอยู่เองตามลำพังจึงไม่ใช่เรื่องยาก (รัตยา สารธรรม , 2535)

ในประเทศไทย สถานสงเคราะห์คนชราของกรมประชาสงเคราะห์ที่ไม่ต้องเสียค่าบริการสามารถให้บริการได้เฉพาะผู้สูงอายุที่ยากไร้และถูกทอดทิ้งเท่านั้น ในขณะที่สถานสงเคราะห์คนชราประเภทเสียค่าบริการก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ จากสถิติของผู้สูงอายุที่สมัครเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราประเภทเสียค่าบริการ ของกรมประชาสงเคราะห์ พบว่า ปี 2528-2533 มีผู้แจ้งความจำนงกว่า 1,000 คน แต่เนื่องจากความจำเป็นบางประการ จึงทำให้สถานสงเคราะห์คนชรา ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้งหมดได้

ดังนั้น จึงได้มีแนวความคิดในการจัดบริการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุของเอกชน มาหลายปีแล้ว ในลักษณะของสถานบริการคล้ายสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล จะต่างกันที่วิธีการให้บริการเท่านั้น เมื่อปี พ.ศ.2531 นพ.เดก ณะศิริ (2531) ได้เขียนไว้ในเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดสโมสรหมู่บ้านผู้สูงอายุว่า ควรจะมีหมู่บ้านและสังคมผู้สูงอายุสักแห่งหนึ่ง โดยเป็นหมู่บ้านจัดสรรที่อยู่ไม่ไกลจากเมืองนัก มีบริการด้านต่าง ๆ คือ กีฬา บริการอบสมุนไพร กายภาพบำบัด สุขภาพ อาหาร จัดสวน ดูแลความสะอาด ผักสวนิตทางจิต โดยมีสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกประจำและสมาชิกใช้บริการไปกลับ สมาชิกจะต้องมีอายุ 50 ปีขึ้นไป และสมาชิกมีอิสระที่จะไปไหน ๆ ได้ทุกแห่ง

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุว่าการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่ในบ้านตนเอง โดยอาศัยการช่วยเหลือพึ่งพาจากสมาชิก

ในครอบครัวเป็นสิ่งที่ดี แต่ในกรณีที่ผู้สูงอายุบางรายที่จำเป็นต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยปราศจากผู้ดูแล โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ดี หรือมีรายได้ประจําที่นํ้า ที่อยู่อาศัย ในลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุหรือโครงการบ้านผู้สูงอายุ ที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน หรืออาคารชุด ก็เป็นบริการลักษณะหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้มีขึ้นโดยรัฐมีส่วนในการสนับสนุนเรื่องนี้ เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตสำหรับเขาเหล่านั้น และเป็นการให้โอกาสผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตชุมชนร่วมกัน ช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันทั้งทางกาย ใจ และสังคม

รศ.มานพ พงศทัต (2539) ได้กล่าวถึงความต้องการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุว่า แนวโน้มของตลาดผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะไปได้ดี และคาดว่าจะโตขึ้นทุกปี ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ การที่มีบ้านพักคนชราจึงมีความเป็นไปได้สูงว่าจะได้รับความนิยมเข้ามารับบริการ อีกทั้งค่านิยมที่ลูกหลานต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่ชราที่ลดน้อยลง เนื่องจากสังคมไทยเข้าสู่ยุคสังคมเมืองที่ต้องทำงานแข่งกับเวลา การเอาใจใส่ดูแลตกเป็นหน้าที่ของแพทย์และพยาบาลบางครั้งผู้สูงอายุก็เต็มใจเข้ามาซื้อบ้านไว้เพื่ออยู่ยามแก่ชราหรือเข้าบ้านพักคนชราที่ดี มีบริการครบถ้วน เนื่องจากเป็นคนสูงอายุรุ่นใหม่ที่มีกำลังเงินพอที่จะหาบ้านพักคนชราที่ดีได้

จากสภาพการณ์ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ การจัดการในเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ มีรายได้ประจํา หรือเป็นผู้สูงอายุรุ่นใหม่ นั้นน่าจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ทำงานบริษัทชั้นนำ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มผู้ที่มีคุณภาพ มีการศึกษา มีการวางแผนสำหรับใช้ชีวิตในอนาคตและยังมีความสามารถเชิงเศรษฐกิจที่จะเลือกที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับตนเองได้ แต่ที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาในเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับคนกลุ่มนี้อย่างจริงจัง จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนผู้สูงอายุ ความต้องการที่อยู่อาศัยเพื่อใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ตลอดจนสภาพการดำเนินชีวิต ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของคนกลุ่มนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่เกษียณจากบริษัทชั้นนำ หรือกลุ่มผู้สูงอายุอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อความมั่นคงในชีวิต มีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต และเป็นการรองรับปัญหาสังคม ซึ่งเกิดจากการเพิ่มจำนวนประชากรผู้สูงอายุ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมอันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิต ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ของผู้ที่จะเกษียณอายุจากบริษัทชั้นนำ ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัย เมื่อถึงวัยสูงอายุของผู้ที่ทำงานบริษัทชั้นนำ ในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ของผู้ที่ทำงานบริษัทชั้นนำ ในกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจากบริษัทชั้นนำ ในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กลุ่มประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ที่ทำงานในบริษัทชั้นนำ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ที่เกิดไม่เกินปี พ.ศ.2488 ซึ่งเป็นช่วงเวลาในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ ประมาณ 1-10 ปี จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 2,500 คน

บริษัทชั้นนำในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ยึดตามหนังสือ “ทำเนียบบริษัทชั้นนำ 35” จัดทำโดยหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ซึ่งบริษัทดังกล่าวประสบความสำเร็จในการดำเนินการ โดยเฉพาะในด้านยอดขาย และกลุ่มบุคคลที่ทำงานในบริษัทดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นผู้ที่มีการศึกษา มีการวางแผนสำหรับชีวิตในอนาคตอีกทั้งยังมีความสามารถเชิงเศรษฐกิจที่จะเลือกที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับตนเองได้ นอกจากนี้กลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ยังประกอบอาชีพที่เกือบจะครอบคลุมทุกสาขาอาชีพ นับว่าเป็นกลุ่มที่น่าสนใจมาก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพการดำเนินชีวิต ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ของผู้ที่จะเกษียณอายุจากบริษัทชั้นนำ ในกรุงเทพมหานคร
2. ทราบถึงความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อถึงวัยสูงอายุ ของผู้ที่ทำงานในบริษัทชั้นนำ ในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้ประกอบการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดการที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้สูงอายุ/คนชรา หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

การเกษียณอายุ หมายถึง การออกจากตำแหน่งทางสังคมหรือหน้าที่การงานตามอายุ เพราะเหตุอายุครบกำหนดที่หน่วยงานนั้นกำหนดไว้ เช่น ราชการไทย กำหนดให้ข้าราชการครบกำหนดเกษียณอายุ เมื่ออายุครบ 60 ปี ส่วนในภาคเอกชนมีการกำหนดอายุไว้แตกต่างกัน ซึ่งมักจะอนุโลมใช้เวลา 60 ปี ตามราชการเป็นส่วนมาก บางแห่งก็กำหนดไว้ 55 ปี

ที่อยู่อาศัย หมายถึง อาคารที่ปลูกสร้างขึ้นเพื่อการอยู่อาศัย มีหลายประเภท เช่น บ้านเดี่ยว บ้านแฝด ทาวน์เฮ้าส์ อาคารชุด อพาร์ทเมนต์ เป็นต้น

ชุมชนพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง สถานที่ที่ให้บริการด้านที่อยู่อาศัยแก่ผู้สูงอายุ อาจเป็นลักษณะของหมู่บ้านหรืออาคารชุด โดยมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและมีบริการด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ซึ่งอาจดำเนินการโดยเอกชนและมีค่าใช้จ่ายในการอยู่อาศัย

บริษัทชั้นนำ หมายถึง บริษัทที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นบริษัทที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการ โดยเฉพาะด้านยอดขาย

ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษาดังนี้ ทำการสำรวจข้อมูลจากบริษัทชั้นนำ ซึ่งแบ่งกลุ่มตามประเภทของการประกอบกิจการ บริษัทชั้นนำบางกลุ่มเป็นบริษัทที่มีขนาดใหญ่มากนักมีพนักงานทั้งหมดประมาณ 400 - 500 คน บริษัทเหล่านี้ส่วนใหญ่มีพนักงานที่เป็นกลุ่มคนหนุ่มสาว ไม่มีพนักงานที่มีคุณสมบัติเป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป หรือมีจำนวนน้อยมาก และบางบริษัทไม่สามารถให้ความร่วมมือในการศึกษาได้ ด้วยเหตุผลบางประการ จึงไม่ได้ทำการศึกษาในบริษัทเหล่านี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย